

CARACTERISTICI ALE COMPETENȚEI CITIT- SCRIS**Olga CERNEI**, doctorandă, UST

Învățător, grad didactic II, Liceul Teoretic Orizont

Rezumat. În articol este abordată competența de citit și scris, structura acesteia și legătura ei cu literația emergentă. Sunt reflectate diverse sarcini practice utilizate în scopul formării competenței pe care învățătorul le poate diferenția și individualiza pentru sporirea randamentului școlar.

Cuvinte cheie: competență, competența de citit-scris, literație emergentă, diferențiere și individualizare.

Summary. The article deals with the reading and writing skill, its structure and relationship with emerging literacy. Various practical tasks are mirrored for the purpose of training the competence that the teacher can differentiate and individualize in order to enhance the school efficiency.

Key words: skill, reading and writing skill, emerging literacy, differentiate and individualize.

Exigențele timpurilor actuale și perspectivele societății determină creșterea continuă a gradului de dificultate în ceea ce privește învățământul primar. Școlile au o reală provocare, deoarece sunt angajate să furnizeze educație de calitate aflată mereu în evoluție. Formarea competenței de citit- scris presupune, la fel, un drum lung al abordării și dezvoltării.

Inițial, noțiunea competenței citit- scrisului era abordată în cadrul noțiunii de literație care se referea la o persoană ce înțelege, prin citit și scris, o afirmație simplă și scurtă despre viața ei de fiecare zi. În 2003 UNESCO a formulat o definiție operațională care specifică: „Literația este abilitatea de a identifica, înțelege, interpreta, crea, comunica și calcula, folosind material tipărite și scrise, asociate unor contexte variabile. Ea presupune un proces continuu de învățare ce permite individului să-și realizeze obiectivele, să-și dezvolte cunoștințele și potențialul și să se implice cu adevărat în comunitatea din care face parte și în societatea mai extinsă”[4]. Un alt termen ce se referă la competența citit-scrisului este alfabetizarea care este percepută ca acțiunea de a învăța pe un analfabet să scrie și să citească [2].

Acțiunea de citit și scris se realizează concomitent și din această cauză vizează formarea unei singure competențe, cea de citit- scris. În prezent competența citit- scrisului este explicată ca un ansamblu integrat de cunoștințe, capacități și atitudini dobândite de elev prin învățare, în vederea construirii sau derivării sensului și înțelegerii unei comunicări.

Competența citit- scris include: cunoștințe, abilități și atitudini, sintetizate în tabelul 1.

Tabelul 1. Structura competenței de citit- scris

Cunoștințe	Abilități	Atitudini
Competența de citit		
- pronunțarea literelor, sunetelor; -recunoașterea literelor mici și mari de tipar și de mână; - descifrarea corectă,	- pronunțarea corectă a sunetelor; - formarea câmpului de citire din una apoi mai multe silabe/ un cuvânt; - citirea fluentă a cuvintelor formate din două, trei silabe; - citirea fluentă a propozițiilor;	- manifestarea curiozității și a imaginației în crearea cuvintelor, propozițiilor; - dorința de a aprecia valorile și a le promova; - conștientizarea efectului unui limbaj

în ritm propriu, a unor texte literare, nonliterare;	- despărțirea în silabe, cuvinte conform regulilor; - alcătuirea cuvintelor după scheme; - alcătuirea enunțurilor proprii; - analiza, sinteza unei propoziții; - citirea unor enunțuri, texte întregi; - povestirea unui text citit; - desprinderea mesajului textului.	pozitiv și responsabil asupra celorlalți; - manifestarea inițiativei și a disponibilității de a aborda sarcini variate; - manifestarea tenacității, a perseverenței și a capacității de concentrare.
Competența de scris		
- scrierea corectă a elementelor de scriere, a literelor de mână; - asocierea literei cu sunetul corespunzător; - recunoașterea grafemului.	- poziția corectă la scris; - mânăuarea corectă a elementului de scris; - exersarea elementelor de scriere, a literelor de mână; - scrierea silabelor cu litere de mână, propoziții, texte ținând cont de regulile tehnice și igienice ale scrisului.	- aprecierea aspectului estetic al scrisului; - dezvoltarea simțului estetic și critic, a capacității de a aprecia scrierea corectă.

Observăm că, în ansamblul ei, competența citit- scrisului include și literația emergent deoarece însumează unele cunoștințe, atitudini și abilități de citit –scris pe care un elev deja le deține la debutul școlarității. Mai departe învățătorul are ca sarcină să măsoare aceste deprinderi emergente, să le completeze și să le dezvolte în scopul atingerii finalităților prevăzute. Dacă citirea nu este corectă, ea nu poate fi nici conștientă, deci elevul nu va înțelege ceea ce citește. În cazul în care pronunția cuvintelor nu este corectă, copilul nu va scrie corect, deoarece, în timpul scrierii el își dictează sunet cu sunet. Aici intervine și importanța diferențierii și individualizării demersului didactic care avantajează fiecare elev în parte, conducându-l spre reușita școlară. Prin exerciții diverse, învățătorul identifică:

- *elevi care au deja deprinderi formate*: de scriere; de citire; de povestire; de exprimare corectă.

- *probleme de pronunție ale elevilor*: inversări de sunete; înlocuiri de sunete; renunțarea la pronunția unor sunete; influențe ale familiei sau ale zonei geografice asupra folosirii și pronunției unor cuvinte; influențe ale zonei asupra denumirii unor obiecte.

- *problem privind exprimarea*: unii elevi folosesc, în exprimare, mai mult substantive, alții mai mult verbe; unii se exprimă numai în propoziții simple pe care nu le pot dezvolta; sunt elevi care pot formula propoziții, dar nu le pot ordona.

- *problem privind scrierea*: dacă au deprinderi de scriere a literelor și cuvintelor și în ce fel [3].

Pentru formarea competenței citit- scrisului sunt prevăzute un șir de sarcini practice pe care învățătorul le va diferenția, adapta după necesitate.

Exerciții pentru dezvoltarea musculaturii mâinii: modelarea cu lut, plastilină; mutarea unor lucruri mici dint-un vas în altul cu ajutorul unei pensete; pauze dinamice care cer mișcarea degetelor, brațelor;

Exerciții de dezvoltare a auzului fonematic: recunoașterea și imitarea sunetelor unor vietăți, fenomene din natură; repetarea unor bătaii ritmice; pronunțarea unor cuvinte șoptit/ cu voce groasă, intrând într-un anumit rol; memorizarea unor cimilituri;

Exerciții de dezvoltare a capacității de orientare și structurare spațială: exerciții de orientare în cadrul orei de educație fizică(la stânga, la dreapta, la stânga-împrejur); dictări pe rețeaua de pătrățele; măsurări cu unități de măsură neconvenționale;

Exerciții de formare a atitudinii pozitive față de citit: citirea împreună(elevul citește împreună cu învățătorul); citirea în cor(se citește rar pentru realizarea justă a intonației); citirea în perechi: citesc doi elevi cu capacități diferite, având rol în diminuarea inhibiției; citirea ecou; citirea alternativă: se citește o propoziție cu voce tare, iar alta în gând; citirea întârziată: elevul citește în gând și apoi cu voce tare; citirea ortoepică: fiecare silabă se citește de două ori (lărgeste orizontul de citire, dezvoltă precizia elevilor în succedarea silabelor în cuvinte); citire a consecutivă; citirea prin excludere; citirea în lanț; citirea în ștafetă; vânătorul de greșeli; citirea pe roluri; citirea în șoaptă: elevul citește fără rezonanța treptelor vocale; citirea în gând; citirea selectivă; buchețelele: se scrie pe tablă un cuvânt, iar elevii caută în text cuvintele care încep cu fiecare literă din cuvântul respectiv; concursul cititorului; etc.

Exerciții de formare a atitudinii pozitive față de scris: încurajări optimiste; încercuirea celor mai reușite grafeme; autodictarea; diagrama evoluției individuale; exersare în caietul de creație;

Exerciții de analiză, sinteză a elementelor: confecționarea elementelor literelor din diverse materiale; scrierea în aer a elementelor; salata de litere/ cuvinte; textul cu fragmentele încurcate;

Exerciții de eliminare a erorilor dislexo-disgrafiei: repetarea cu regularitate a exercițiilor variate, scurte și interesante; citit- scrisul în pereche; citirea simultană și scrisul sub control; citirea și scrierea greșelilor; citit- scrisul selectiv/ pe roluri; dictarea/ autodictarea și autocorectarea;

Concluzii. Însușirea citit- scrisului contribuie la activizarea operațiilor intelectuale, dezvoltă capacitatea de gândire, spiritul critic și îl ajută pe elev să învețe. Dezvoltarea acestei competențe presupune un set de sarcini ce trebuie exersate regulat sub egida unui dascăl bine format.

Bibliografie

1. Cristea S. Dicționar de termeni pedagogici. București: EDP, 1998. p. 422.
2. Dicționarul explicativ al limbii române. București, 1998.
3. Molan V., Bizdună M. Didactica limbii și literaturii române. București, 2006. p.44.
4. UNESCO International Bureau of Education. Glossary of Curriculum Terminology. Published in September 2013 by the UNESCO International Bureau of Education (UNESCO-IBE). 65 p. IBE/2013/KPM/PI/01.